CYPRUS INTERNATIONAL UNIVERSITY
ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ

DOI: 10.22559/folkloredebiyat.2017.34

folklor/edebiyat, cilt:23, sayı:91, 2017/3

SADRİ ERTEM'İN "*BACAYI İNDİR BACAYI KALDIR*" ADLI HİKÂYESİNE GÖSTERGESEL BİR ÇÖZÜMLEME

Nuray KARACA*

GİRİŞ

Edebiyat ifade vasıtası olarak toplumun yarattığı dili kullanan bir sosyal kurumdur. Edebi incelemelerin karşımıza çıkardığı problemlerin büyük bir kısmı en azından son noktada veya dolaylı bir şekilde toplumla ilgili problemlerdir (Wellek-Waren, 2011: 108). Edebiyat sadece metin çözümlemesi olarak değil bir zihniyet, kimlik ve kurum ögesi olarak da ele alınabilir ve bir kültürün şifrelerini çözmek açısından da önemli bir işlev taşır.

K. Karpat'a göre sosyal konulu edebiyatın ele aldığı sorunlar içinde insanı arayıp bulması gerekmektedir. Edebiyat insanı, kişiliğini devamlı göz önünde bulundurarak bağlı olduğu sosyal grup içinde görmek ve öyle incelemek durumundadır (Karpat, 2011: 7).

Eserlerinde daha karmaşık bir olay örgüsüyle edebileşen Türk yazarlarının sayısı azdır. Zamanı ve mekanı daha geniş bir organik yapı içinde kuşatma becerisi geliştirebilmiş yazar sayısıysa daha da azdır (Karpat, 2011: 143). Toplumcu gerçekçileri bunun dışında tutmak gerekir. Bu düşünceyle eser veren yazarlar edebiyat aracılığıyla

* Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü – nkaraca@atauni.edu.tr

topluma verdikleri mesajlarla toplumda yaşanan çarpıklıklara, çatışmalara dikkat çekerek görünenin altında yatan derin anlamı ortaya çıkarırlar. Bu konuda önemli bir isim olan Sabahattin Ali'nin bir toplumsal gerçekçi yazar olarak ortaya koyduğu örnek genç bir romancı grubu tarafından takip edilmiştir. Sabahattin Ali kadar politik olmayan Orhan Kemal'in başını çektiği grup (Samim Kocagöz, Sadri Ertem, Yaşar Kemal, Mahmut Makal, Kemal Tahir ve diğerleri) yabancı dile çevrilmesi kolay olmayan yazarlardır. Çünkü bu yazarların tasvir ettiği şartlar Batılı okurların hayat tecrübesine çoğu zaman yabancıdır (Karpat, 2011: 143). Çağdaş edebiyat, toplumsal problemler ve bunların Türkiye'de yarattığı özel durumlar hakkında değerli bilgiler sunmaktadır (Yılmaz, 2011: 75). Toplumsal gerçekçiler, toplumsal çatışmayı ve toplumsal çatışmaların insan üzerindeki etkilerini yansıtmaya çalışmışlardır. Genel olarak eserlerinde toplumdaki düzensizlikler ve çatışmaları anlatarak köylünün sorunları üzerine yoğunlaştılar. Bu doğrultuda ağa-köylü, zengin-fakir, güçlü-güçsüz, öğretmen-imam, halk – yönetici gibi belirgin farklılıklar net bir biçimde açığa çıkarılır. Özellikle Anadolu coğrafyasında yaşanan kavgalar, mücadeleler ve sorunlar dile getirilir. Eserlerde kullanılan dil son derece yalın, cümleleri kısa ve anlaşılırdır. Yazarlar eserlerini konuşma diliyle yazmış, kahramanlarını bölgesel ağızlarına göre konuşturmuşlardır.

Gerçekçilik, doğrudan doğruya toplumsal içeriğe ilişkin bir kavram, yazınsal metinde doğrudan sınıf ideolojisinin dışa vurumu olmaktan çok yapısal konjonktürce üst belirlenmiş bir ideoloji üretimi ise her metin ister istemez bir toplumsal içerik barındırmak zorundadır. Metin çeşitli ideolojik söylemleri bir arada bulundurur ve çelişkili bir bütünlük kurmasıyla belirir. Buradan bakıldığında, metnin önemi onun gerçekliğinde değil içerdiği anlamlandırma pratiklerinden kaynaklanır (Oktay, 2000). Bu anlamlandırmayı başarıyla gerçekleştiren çalışmamızın yazarı Sadri Ertem*, (Karaca,

* Sadri E. Ertem: 1888 ya da 1889 yılında doğan Ertem, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünden mezun olmuştur. Gazetecilik mesleğini seçen Ertem, Ankara'da milli mücadeleyi destekleyen gazetelerin çeşitli kadro ve kademelerinde çalışır. Cumhuriyet'in ilanından sonra iktidarla ters düşer ve siyasi yazılarında hükümet ve hükümet programına olan şiddetli eleştiri ve muhalefetleri sonucu tutuklanarak Şark İstiklal Mahkemesi'ne verilir. Mahkemenin beraatla sonuçlanmasından sonra İstanbul'a döner. Burada çeşitli gazete ve dergilerde yazı yazmaya başlar. İlk öyküsü Cumhuriyet'ten önce yayınlanan Sadri Ertem'in edebiyata asıl yönelişi 1928'den sonradır. "Hâkimiyet-i Milliye", "Yeni Gün" gazetelerinin yazı işleri müdürü, "Son Telgraf"ın başyazarı (1924-25) olarak tanınan Ertem'in gazeteciliği, edebiyatçılığını ikinci plana itmiştir. Ama siyasal gelişmeler onu yeniden edebiyata yöneltecektir. Sadri Ertem'in fikir dünyasının oluşmasında Nazım Hikmet'in büyük etkisi olur. İlk öykülerini onun etkisi altında yazar. Ertem Cumhuriyet'ten sonra geçmiş değerleri karalayan ve giderek Marksizm'e yönelen bir kalem sahibi olur. Geçmişten kopma isteği onun eleştirilmesine yol açar. Bununla beraber Sadri Ertem, Cumhuriyet'in ilanından sonraki sergilediği muhalefet yapma tavrını zamanla bir kenara bırakarak iktidarla uzlaşmayı seçer. Yazılarıyla iktidara hizmetlerinden dolayı devlet kadrolarında yükselmeyi başarır. Tek parti döneminde etkin politika hayatına atılan Ertem, 1939 genel seçimlerinde VI. dönem ve bunu takip eden 1943 seçim döneminde VII dönem Kütahya Milletvekili seçilerek TBMM'ye girer. VII. dönem milletvekilliği, ölümüne (1943) kadar devam eder. Erken Cumhuriyet döneminde sosyal ve siyasi faaliyetlerinin yanında roman ve öykü sanatıyla uğraşan Sadri Ertem bu devrin edebiyatında popüler bir isim olmuşsa da, ölümüyle birlikte günümüze kadar aynı ünü sürdürememiş, unutulan yazarlar arasına girmiştir. Eserlerini şu şekilde sıralayabiliriz: Öyküler**:** **"**Silindir Şapka Giyen Köylü" (1933), "Bacayı İndir Bacayı Kaldır" (1933, 1970), "Korku" (1934), "Bay Virgül" (1935), "Bir Şehrin Ruhu" (1938). Romanlar: *Çıkrıklar Durunca* (1931), *Bir Varmış*

2015: 265) toplumsal gerçekçilik geleneğin en önemli temsilcilerinden biridir.

Ertem, yeni kurulan bir devlette yeni ortaya çıkan sınıfları savunmaya çalışırken, son derece mekanik ve şematik bir şekilde sömüren/sömürülen işveren-ağa/köylü-işçi ilişkisini anlatır (Enginün, 2006: 285). Marksist öğretiden yola çıkarak bir anlamda hikâyelerini, bahsettiği sınıflar arasındaki mücadelenin aracı sayar. Ve bu doğrultuda şahit olduğu hayatı değiştirmeyi ilke edinir. Marksizm, burjuvanın, ağanın, yabancı sermayedarın karşısına proletaryayı, geniş halk kitlelerini koyarken, Ertem ve gelenek içindeki diğer isimler edebiyatta kapitalizmin karşısına toplumcu gerçekçiliği koyar. Ertem hikâyelerinde toplumsal yapıyı sorgularken süslü, ağır cümleleri kullanmadan, yalın ve herkesin anlayacağı bir dille, edebi söylemden ziyade ideolojik söylemi ön plana çıkarır. Çünkü Ertem ve toplumcu gerçekçilerin amacı, edebi sanatlarla estetik kaygılarla bir eser yaratmak değil halkı aydınlatmak, eğitmek ve ideolojik bilinci oluşturmaktır. Bu çalışma Ertem'in önemli toplumsal mesajlar verdiği "Bacayı İndir Bacayı Kaldır" adlı hikâyesine göstergesel bir analiz uygulayarak yaşanan çatışmaların geleneksel yapı içinde bilgiye dayanmayan yerleşik kanaatlerin insanı nasıl mağdur ettiğini aşama aşama örneklendirerek derin anlama ulaşmaya çalışır. Çalışmada metnin içinde kalarak anlatıda yaşanan değişimin nasıl bir değişim olduğunu gösterme konusunda A. J. Greimas'ın Göstergesel tekniğini kullanılmıştır. Greimas'ın göstergesel kuramından hareketle incelediğimiz hikâyede başlangıç ile bitiş arasında yaşanan dönüşüm net bir şeklide ortaya çıkar. Greimas bir söylemin temelden yüzeye doğru gelen üç ana katmanda gerçekleştiğini anlamın söylemin değişik ögelerini eklemlenmesiyle derin yapılardan başlayarak yüzeysel yapılarla birleşerek oluştuğunu söyler (Kıran, 2000: 129). Greimas kişiyi ne olduğuyla değil ne yaptığıyla değerlendirir. Bu model altı eyleyensel sınıfı kendi aralarında ikişer ikişer birleştirir. Bunlar:

İsteyim ekseni üzerinde: Özne –Nesne karşıtlığı

İletişim ekseni üzerinde: Gönderici-Alıcı karşıtlığı

Güç ekseni üzerinde: Yardımcı- Engelleyici karşıtlığı

Genellikle anlatının başında özne ne nesneyle beraberdir, ne de ondan ayrıdır (Ö,N), öte yandan özne nesnesinden ayrı olabilir (ÖUN), ya da özne nesnesiyle beraber olabilir (Ö∩N) (Kıran, 2000: 149). Kısaca isteyim ekseni üzerinde bulunan özne nesne arasında üç çeşit ilişki söz konusudur.

Özne (Ö) anlatıdaki önemli eylemlere katılan kişidir. Nesne (N) ise kahramanın elde etmek istediği değer ifade eden kavram ya da varlıktır. Anlatı izlencesinde başlangıçtan bitişine kadar özne eksikliğini hissettiği bir değer nesnesini arar. Bu yüzden özne ile

Bir Yokmuş (1933), *Düşkünler* (1935), *Yol Arkadaşları* (1945), *İmparatoriçe ve Saray* (tarihsiz). Gezi Ve İncelemeler: *Kıyılardan Stepe Bir Vagon Penceresinden* (1934), *Ankara – Bükreş* (1937), *Sovyet Rusya Hatıralarım* (1989). Fıkra ve denemeler: *Fikir Ve San'at* (1939). Araştırmalar: *Türk İnkılabının Karakteri* (1933), *Modern Avrupa İktisat Tarihi* (1934), *Politika Felsefesi* (1945), *Avrupa'nın İskeleti* (1939), *Propaganda I-II* (1941–1942). Ders Kitapları: *Tarih El Kitabı* (1932), *Tarih, Orta III* (1942) Çeviriler: *Hibe* (1934) (Marcel Mauss). Yayınlanmamış olanlar: *Step*, III cilt, (Roman), *Ela Gözlüler Memleketi* (İnceleme), *Edebi Muhasebeleri*, *Köylü İhtilali Nasıl Başlar Nasıl Biter*. Ayrıntılı bilgi için bkz., Atilla Özkırımlı, "Anahatlarıyla Edebiyat", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 3 İletişim Yayınları, Ankara, s.588; ayrıca bkz., Mustafa Parlak, Sadri Ertem Üzerine Monografik Bir Çalışma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1995)

nesne ilişkisi isteyim ekseni üzerindedir. İncelediğimiz Bacayı İndir Bacayı Kaldır başlıklı anlatıda özne olarak yabancı sermayeyi temsil eden müdürün (Ö1) yanı sıra önemli olayları gerçekleştiren köylüler (Ö2) birlikte hareket etme özellikleri ile ortak özne özelliğini kazanmıştır. Köylüler anlatının başından sonuna dek iyi niyetli saf istismara açık Anadolu insanlarıdır. Köylülerin (Ö2) müdüre karşı değer nesneleri topraklarıdır(N1). Başlangıçta çok değerli olan toprakların yapılan hain planalar sonucu değer kaybedeceğini bilmeyen köylüler bu bereketli topraklar için oldukça yüksek ücret isterler. "*Satarız... Ama, dönümü elli liradan aşağı idare etmez. Başka türlü veremeyiz. "(Bacayı İndir Bacayı Kaldır s.7)*

Maden ocakları müdürünün topraklarla bilgi sahibi olmasıyla öyküde dönüşüm süreci başlar. Topraklara sahip olmak isteyen müdür arazileri ucuza kapatmanın hesabını yapar. Köylülerin değer nesnesi olan toprakları kaybetmeleri ile yoksulluk (N2) yeni değer nesnesi olur ve bu durumdan kurtulmak için topraklarını satma arayışına girerler. Köylülerin (Ö2) hayatta kalmaları için topraklarını satmaları gerekliliği onları topraksız işçi konumuna getirir.

İletişim ekseni, üzerinde gönderici (G) özneyi eksik olan şeyi aramakla görevlendirerek sonunda onu ya ödüllendirir ya da cezalandırır. Kısacası gönderici özneyi bir şey yapması için görevlendirir. Alıcı (a) ise bu eylemden yarar sağlar. Ancak kimi zaman özne bu göndericiye gereksinim duymadan kendi isteği ve kararıyla eyleme geçer (Kıran, 200: 156). Bizim anlatımımızda köylüler kendi felaketlerine kendileri neden olmuştur. Kendi aldıkları kararla eyleme geçmişlerdir. Bu durumdan yarar sağlayan da müdür (Ö1) olmuştur.

Bir anlatıda öznenin işini kolaylaştıran ona yardım eden bir yardımcı (ya da yardımcılar) ile özneye karşı gelen onun amacına erişmesini engelleyen bir engelleyici olabilir. Birincisi özneye bir güç verirken ikincisi bu gücü ortadan kaldırmaya çalışır. Bazen sadece yardımcılar bazen sadece engelleyiciler vardır. Bazen hiçbiri yoktur. Engelleyiciler her zaman bireyselleşmiş eyleyenler olmayabilir. Bu eyleyen rolü bazen cansız insan olmayan varlıklar tarafından gerçekleştirilir. (Kıran, 2000: 161). Anlatıda maden ocakları müdürünün işini kolaylaştırıp, destek olan işletme müdürü ve Haçik yardımcı eyleyenlerdir. Ayrıca köylülerin bilgisizliği ve körü körüne bağlı oldukları inançları da yardımcı destekleyicilerdir.

Eyleyenlere baktığımızda aşağıdaki roller dikkat çeker

Eyleyenler	Müdür	Köylüler	İşletme Müdürü	Haçik
İzleksel roller	Sömüren, bilgi sahibi	Sömürülen, bilgisiz	İşbirlikçi	Piyon, İstismarcı

Hikâyede Müslüman Anadolu köylüsünün bilgisizliği karşısında bilimsel bilgiyi kullanarak alt eden yabancı sermayedarin adım adım uyguladıkları planları sayesinde sağladıkları başarı anlatılır. Ertem'in hikâyede maddi unsurları insan hayatını belirleyen

temel unsurlar olarak öne çıkarması hikâyede var olan çatışmayı ekonomik temel ekseninde işlemesine neden olmuştur. Bu durum Sadri Ertem'in toplumsal gerçekliğine dayanan yaklaşımın ürünüdür. Hikâyenin işlediği sömüren/sömürülen ilişkisi işveren/işçi ilişkisi, ezen/ezilen ilişkisi bağlamında çatışmalara odaklanır ve kapitalizmin aslında her zaman insanları nasıl sömürdüğüne dikkat çeker. Yabancı sermayedar saf, iyi niyetli Anadolu insanını trajik bir sona sürüklemesi Sadri Ertem'in dikkat çektiği önemli bir konudur. (Çıkrıklar Durunca romanında olduğu gibi).

Bu açıklamalar ışığında öncelikle anlatıyı anlam kavşaklarına ayırarak on ana kesit tespit ettik.

1.Kesit: Lokman Köyü

Maden ocakları müdürünün köye gelişi ile hikâye başlatılır. Köyün güzelliği şirinliği ve zenginliği müdürü oldukça etkiler. Müdür ilk bakışta köye hayran olur.

Gönderen	**Özne**	**Nesne**	**Alıcı**
İş	Müdür	Köy	Müdür

2. Kesit: Bereketli Topraklar

Maden ocakları müdürü Lokman Köyü sakinleri ile karşılaşır. Müdürün köylüden gördüğü misafirperverlik onu son derece mutlu eder. Köylülerin topraklarının çok bereketli olduğunu öğrenen müdür bereketinden dolayı sahip olmak istediği tarlalara köylünün dönümüne çok para istemesine tanık olur.

Gönderen	**Özne**	**Nesne**	**Alıcı**
Köylü	Müdür	Mutluluk	Müdür

Destekleyici: Tercüman, muhtar
Engelleyici: Avrupa İnsanı

3. Kesit: Entrika/ Kurnazlık

Müdür Gümüşlü kurşun ocakları işletme müdürüne toprak satın almak istediğini fakat köylülerin arazileri için çok fazla para istediklerini bu yüzden satın almanın imkânsız olduğu konusunda dert yanar. İşletme müdürü maden ocakları müdürüne arazileri ucuza kapatmanın yolunu öğretir. Böylece iki müdür ittifakla bilimsel bir plan hazırlarlar. İki müdürün kurduğu plana göre köydeki fabrika bacası indirilecektir. Fabrika bacasının inmesi ile hava kirliliğinden ve zehirli gazlardan dolayı bereketli topraklar çoraklaşıp ürün vermeyecektir. Böylece müdür tarlaları ucuz fiyata satın alacaktır.

Gönderen	**Özne**	**Nesne**	**Alıcı**
Verimli topraklar	Müdür	Kar isteği	Müdür

Destekleyici: İşletme müdürü, Baca, Haçik

4. Kesit: Din İstismarı

Müdürlerin bacanın indirilmesi konusunda Haçik'i görevlendirmeleri ile Haçik planı uygulamaya girişir. Haçik'in köylülerin inançlarını istismar etmesiyle yatırın başındaki selvinin fabrika bacasından alçak olmasının zat-ı şerife büyük bir saygısızlık olduğuna köylüleri ikna eder. Köylüler fabrika bacasının indirilmesi konusunda Haçik'ten yardım isterler.

Gönderen	Özne	Nesne	Alıcı
Müdür	Haçik	Baca	Köylüler

Destekleyici: Haçik, Yatır, Baca, İnanç, Kâhya

5. Kesit: Baca

Haçik sözde arabulucu olarak fabrika müdüründen bacanın indirilmesini rica etmesi üzerine baca yarıya iner. Köylü bir felaketten kurtulduğunu sanarak kendi eliyle başlattığı felakete sürüklenir.

Gönderen	Özne	Nesne	Alıcı
Köylüler	Haçik	Baca	Köylüler

Destekleyici: Baca

Engelleyici: Baca

6. Kesit: Felaket/ Yoksulluk/Sefalet

Bacanın yarıya inmesiyle zehirli gazların ve sülfürik asidin havaya yayılmasıyla toprak çoraklaşır, bereketli toprakların bereketsiz olmasıyla hayvanlar ölür, hasta olur, insanlar açlığa, sefalete, ölüme sürüklenir.

Gönderen	Özne	Nesne	Alıcı
Baca	Köylüler	Açlık/Sefalet	Köylüler

7. Kesit: Çaresizlik

Köylüler çoraklaşan topraklarını satmak için maden ocakları müdürüne başvururlar. Açlık sefalet içinde olan köylülerin topraklarını satmaktan başka çareleri kalmamıştır. Bunu fırsat bilen müdür artık bereketsiz olduğunu bahane ederek çok ucuza (dönümünü yarım liradan) bütün tarlaları satın alır. Topraksız kalan köylülerin bir kısmı köylerini terk eder, bir kısmı maden ocağında işçi olarak çalışmaya başlar.

Gönderen	Özne	Nesne	Alıcı
Maden ocağı	Köylüler	Çaresizlik	Köylüler

8. Kesit. Son Ümit

Baca hala yarımdır. Çünkü köyde topraklarını satmayan sekiz- on kişi daha vardır. Bunlar birikmiş servetlerini yiyip olanları muhafaza etmektedir. Fakat sonunda birikimleri bitince topraklarını satmak isterler.

Gönderen	Özne	Nesne	Alıcı
Servet	Toprağını satmayan köylüler	Açlık/sefalet	Kalan köylüler

Engelleyici: Kötürüm Pehlivan,
Destekleyici: Açlık, Sefalet

9. Kesit: Baca

Artık satılmadık toprak kalmamıştır. Maden ocakları müdürü fabrikanın verdiği zararı ortadan kaldırmak için bacayı eskisinden daha yükseğe çıkarır. Kazanan müdür olmuştur. Müdür anadolu köylüsünün duygularını istismar ederek başarıya ulaşır.

Gönderen	Özne	Nesne	Alıcı
Baca	Köylü	Toprak	Burjuva (müdür)

10. Kesit: Son Söz

Savaştan dönen askerler gördükleri manzara karşısında konuştukları çiftlik kâhyası onlara burada köy yok diyerek onları kovar.

Gönderen	Özne	Nesne	Alıcı
Devlet	Asker	Köy	Köylüler
Savaş		Vatan	

Engelleyici: Jandarma

ANLATININ SÖZ DİZİMİ

Anlatının söz dizimi dört aşamadan meydana gelir. Birinci aşama başlangıç durumu (sözleşme ya da Eyletim) eyletim aşaması bir yaptırım eylemidir. Gönderici dönüşümleri gerçekleştirecek özneyi belli bir amaç doğrultusunda etkilediği yönlendirdiği bu aşamada gönderici ile özne arasında bir anlaşma yapılır. İkinci aşama Edinç aşamasıdır. Öznenin göndericiyle yaptığı sözleşme uyarınca gerekli işlemlerde bulunmak için yeteneklerin kazanıldığı aşamadır. Kıran, 2000: 176-177) göstergebilimde bu yetenkeleri kiplik kavramına başvurarak ayırır. 1. Yapmak zorunda olmak, 2. Yapmayı istemek, 3. Yapabilmek, 4. Yapmayı bilmek (bilgi). Üçüncü aşama ise Edim aşamasıdır. Bir durum sözcesinden bir başka durum sözcesine geçilen bu aşamada özne edindiği kipsel edinçten yararlanarak dönüştürücü işlemlere yönelir. Öznenin isteği, gücü ve bilgisi birleşerek onun eyleminin gerçekleşmesini sağlar. Dördüncü aşama Bitiş durumu (Tanınma ve yaptırım) bu aşamada özne nesne ye ulaşmak için uyguladığı dönüşüm işlemlerinin son durumunu gözlemler. Gönderici dönüşümler doğrultusunda özneyi yapılan sözleşme uyarınca ya ödüllendirir ya da cezalandırır. Bu dört aşamada her metinde her zaman görülmeyebilir. "*Bacayı İndir Bacayı Kaldır"* da başlangıç durumunda müdürün toprakları satın alma isteği ile edinç aşaması için gerekli koşullandırmaları elde etenesini gerektirir. Müdür

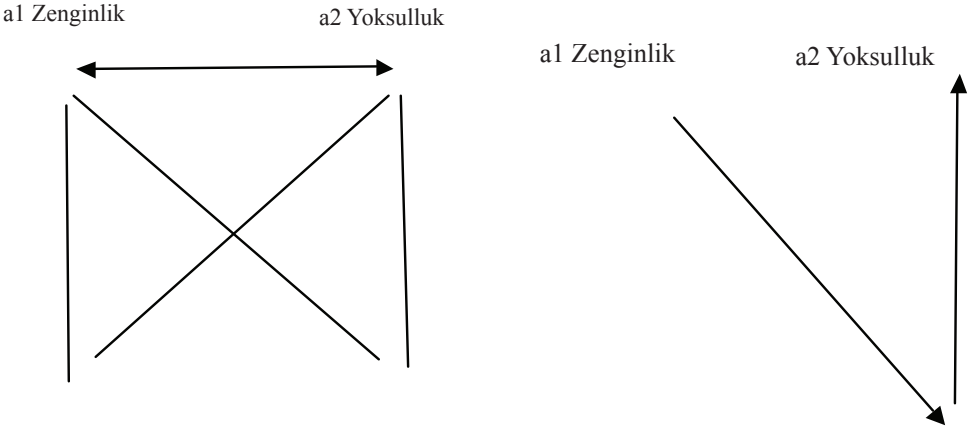
istekli ve gerekli bilgiye de sahiptir. Müdür edinç aşaması için gerekli şartları sağladığı için edim aşamasına geçilmiştir. Bitiş aşamasında bütün toprakları satın almıştır.

Başlangıç durumu	Edinç	Edim	Bitiş durumu
Müdürün toprakları satın ama kararı Ö1N∩1, Ö2UN1	Müdürün istek/bilgi ve güç koşullandırımını elde etmesi Ö1+bilgi/+istek/+güç	Toprakları satın alma Ö1+	Amacına ulaşma Ö1UNI Ö2N∩1 Ö2UN2

MANTIKSAL DÜZEY

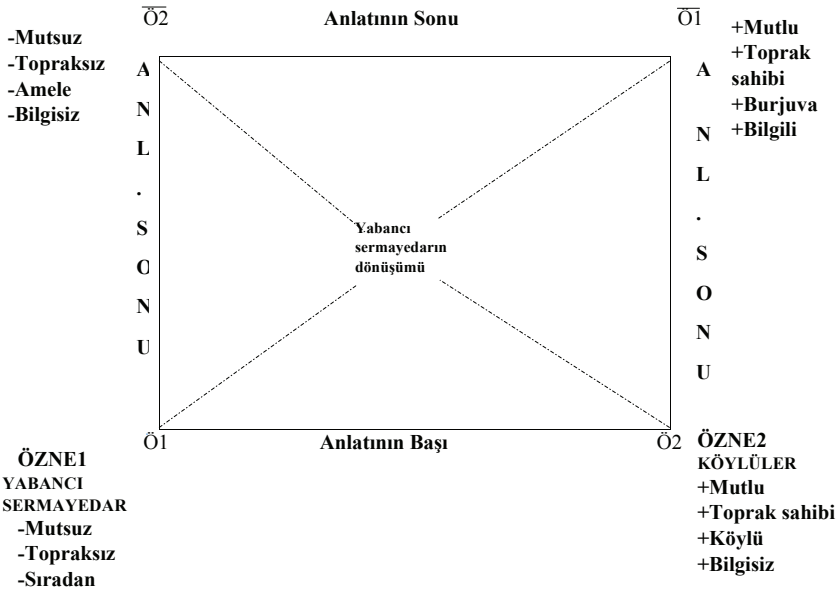
Derin Yapı: Temel dönüşüm zenginlik/yoksulluk karşıtlığı üzerine kurulmuştur. Köylülerin bilgisizliğini iyi kullanan yabancı sermayenin bilimsel bilgiyi kullanarak köylüyü zenginlikten yoksulluğa, toprak zengini iken ameleye giden bir dönüşüm süreci söz konusudur.

Derin Yapı

Anlatı a1 noktasında başlar. Köylü başta zengindir. Köylüler a2 topraklarını satmak istemezler. Köylüler toprak zenginidir. Yoksulluktan söz edilemez. Bacanın inmesi ile kirlenen hava ve zararlı gazlar sonucu köylülerin bereketli topraklar çoraklaşır. Bu sefer köylüler topraklarını satarlar, zenginliklerini kaybederler, yoksullaşırlar ā1, topraklarını

kaybeden köylüler maden ocağında boğaz tokluğuna işçi olarak çalışmaya razıdır. Yoksullaşan köylüler toprak sahibi değil artık ameledirler. Anlatı a2 noktasında son bulur. Görüldüğü gibi göstergebilimsel dörtgen üzerinde zenginlik ve fakirlik karşı karşıya gelmektedir. Ekonomik temelli çatışmayı anlatan bu anlam ekseni üzerinde kapitalizmin toplum içindeki insanları sınıflandırmasını okumaktayız. Anlatı, sömüren sömürülen ilişkisi etrafında ezilen halkı temsil eden köylüler ile sömüreni temsil eden müdürün temsiliyetinde kapitalizmin zaferine ve sömürenin her zaman galibiyetine dair bir örnektir. Sistemin her zaman güçlünün yanında olması ve yapının devamı ve gücü muhafaza etmek için statükocu muhafazakâr bir tavır takınması kaçınılmazdır. Ayrıca üretim araçları ve üretim ilişkileri de hâkim ideolojinin her zaman kontrolü altındadır. Hâkim ideolojide hâkim sınıfın ideolojisidir. Dolayısıyla bununla mücadele edecek olan sınıf da ezilen/sömürülen sınıf olacaktır görüşü Ertem'in sıkça işlediği temalar arasındadır

Anlatını başından sonuna kadar olan değişimi gösteren bu tabloda Ö1(yabancı sermayedar) sadece topraksız yabancı bir sermayedar iken sonunda toprak sahibi zengin bir işveren konumundadır. Köye dair planlarını başarıyla uygulamış ve amacına ulaşmıştır. Anlatının başında mutlu ve toprak sahibi olan Ö2 (köylüler) ise anlatının sonunda hayati bir dönüşüm yaşamıştır. Toprağını yok pahasına satmış, ya amele olmuş ya da köyünü terk etmek zorunda kalmıştır. Yoksulluk, sefalet ve ölüm köylüleri hazin bir sona sürüklemiştir.

BAKIŞ AÇILARI

Anlatıcının Bakış Açısı

Hakim bakış açısıyla anlatıcı olayları, yaşananları sömüren sömürülen ilişkisi içerisinde, ekonomik çatışma ekseninde bize aktarır. İnsan hayatını belirleyen en önemli şeyin ekonomi olduğunu bize resmeder. Anlatıcının olaylara bakış açısı Marksist felsefenin temel argümanı olan alt yapı üst yapıyı belirler yaklaşımıdır. Müdürün köylüye yaklaşımını, köylünün müdüre yaklaşımını, zengin yoksul ilişkisi, bilgili bilgisiz, sömüren sömürülen ilişkisini çarpıcı bir şekilde iç içe verir. Realist bir yaklaşım sergiler. Kapitalizmin ilişki biçimini yansıtırken aynı zamanda kendi ruh ve düşünce dünyasını da yansıtır.

YABANCI SERMAYEDAR (Müdür)

Yabancı sermayedar olan müdür kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden biridir. Amacına ulaşmak için amaçlar araçları meşru kılar felsefesinin tipik bir göstergesidir. Köylüleri bilimsel bilgiyle kandıracak kadar donanımlıdır. Köydeki fabrika bacasının inmesi ile hava kirliliği ve zehirli gazlardan dolayı bereketi kaçan toprakları ucuza almak için kurduğu planla kapitalizmin sömüren sınıfın simgesidir.

KÖYLÜ

Misafir perverliği, iyi niyetliliği ve istismara açık inancıyla lokman köyü sakinleri Anadolu köylüsünün temsil eder. Hiç bir sorgulama yapmadan anlatılana inanacak kadar saf, köyün topraklarının bereketinin kaçmasının nedenini araştırmayacak kadar ilgisiz ve bilgisiz insan profilini sergilemektedir. Lokman köyü sakinleri kapitalizmin insanları nasıl yoksullaştırdığının örneğidir.

İŞLETME MÜDÜRÜ

Yabancı sermayedarın başarıya ulaşması için insanları kandırmaktan sakınmayan etiksiz bir işbirlikçidir. Hilekâr bir işbirlikçi olarak köylülerin yoksullaşmasından, köylerini terk etmelerinden ya da maden ocağında amele olarak çalışmalarından rahatsızlık duymayacak kadar gayri insani bir tavır sergiler.

HAÇİK

Yabancı sermayedarın piyonu olarak köylüyü kandırma görevini başarıyla tamamlar. Anadolu köylüsünün dini duygularını istismar ederek onları kolayca kandırarak hazin bir son hazırlar. Gayri-müslüm Haçik köylünün ona olan güvenini kullanarak yabancı sermayedarın istediğini çok kısa yoldan gerçekleştiren kapitalizmin masum görünümlü işbirlikçisidir.

SONUÇ

Temel Eyleyenler	Zaman	Uzam	İşlev
Yabancı sermayedar	Birinci dünya savaşı yılları	Lokman köyü	Sömüren Değişim: kazanmak
Köylüler	Birinci dünya savaşı yılları	Lokman köyü	Sömürülen Değişim: kaybetmek

Hikâyede geçen olaylar Lokman köyünde geçmektedir. Köylü için başlangıçta esinlikli açık olan mekan hikayenin sonunda esenliksiz açık mekana dönüşmüştür. Zengin yoksul karşıtlığı içinde işlenen tema her zamanki gibi güçlünün zayıfı sömürmesi şeklinde tezahür eder. Sömürenin kaybetmemek için her türlü aracı ve kişileri etiksiz bir şekilde kullanması (emperyalizmin, iktidarın, yönetenin) kazanmasına ve yeni kazanımları elde etmesine yol açmaktadır.

KAYNAKÇA

Enginün, İ. (2006). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı,* İstanbul: Dergah Yayınları.

Ertem. S. (1933). *Bacayı İndir Bacayı Kaldır,* İstanbul, İstiklal Lisesi Talebe Kooperatifi Neşriyatından.

İslam, A. (2009). *Cumhuriyet Dönemi Türk Hikâyesi,* Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000 İçinde. İstanbul: Grafiker Yayınları.

Kabaklı, A. (2002). *Türk Edebiyatı.* İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kaplan, R. (1997). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy,* Ankara: Akçağ Yayınları.

Karaca, N. (2015). *Türkiye'de Sosyoloji,* Erzurum: Fenomen Yayıncılık.

Karpat, K.H. (2011). *Edebiyat ve Toplum*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Kıran, Z. Kıran, A. (2000). *Yazınsal Okuma Süreçleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Kolcu, A.İ. (2008). *Cumhuriyet Edebiyatı II Hikaye ve Roman.* Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

Moran. B. (1994). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri,* İstanbul, Cem Yayınevi.

Okay, A. (2000). *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları,* İstanbul, Tüm Zamanlar Yayıncılık.

Wellek R., Warren, A. (2011). *Edebiyat Teorisi*, Çev: Ö. F. Huyugüzel, İstanbul, .Dergah Yayınları.

Yılmaz, E. (2011). *Türk Romanında Sosyal Meseleler,* İstanbul, Başka Yerler.

ÖZET

SADRİ ERTEM'İN "BACAYI İNDİR BACAYI KALDIR" ADLI HİKÂYESİNE GÖSTERGESEL BİR ÇÖZÜMLEME

Toplumcu gerçekçiliğin bazı önermeleri yazarların toplumla ilişkisini realist bir yaklaşım içerisinde ele almasını zorunlu hale getirir. Gerçekçi yazarların vurguladıkları nokta yanlış bilinçlerin düzeltilmesi gerekliliğidir. Bu yazarlar toplumsal formasyonun son kertede gerçekleşeceği bir amacı olduğuna inanırlar. Bu nedenle öncelikle gerçeğin bilgisini vermek gerekir. Bu bilgi kişiyi yanlış bilinçten uzaklaştırarak, sınıf çıkarlarını kavramasını sağlayacaktır ve böylece birey dünyayı değiştirmek için mücadeleye başlayabilecektir. Yazarın burada daha iyi bir dünya kurulması için insana toplumdaki çarpıklıkları tüm çıplaklığıyla göstermesi gerekir. Bu amaçla toplumcu gerçekçi yazarlar, sistemin insanı dönüştürürken kullandığı aygıtları metin içerisinde düzeni muhafazaya hizmet eden araçlar olarak verirken, düzenin amacının kendi varlığını devam ettirmek için koşulları dönüştürmede kullandıkları adaletsizlik, eşitsizlik gibi ilkeleri toplumun doğal yapısından kaynaklı birer veri olarak sunulmasına da karşı çıkarlar. İnsanın değişmesi ile düzenin değişmesinin eşdeğer olarak görüldüğü yerde olanı muhafaza etmek, gerçeklerin olduğu gibi değil, gösterildiği şekliyle kabulünü beraberinde getirir. İncelediğimiz Sadri Ertem'in hikâyesi buna güzel bir örnektir.

Anahtar Sözcükler: Toplumcu Gerçekçilik, Göstergebilim, Derin anlam, Değişim.

ABSTRACT

A SEMIOLOGICAL ANALYSIS OF STORY "Bacayı İndir Bacayı Kaldır" BY SADRI ERTEM

Some propositions of social realism require authors to handle their relationship with the society in a realist approach. The point emphasized by the realist authors is the necessity of correcting wrong conscious. These authors believe that social formation has a purpose which will appear in the last instance. For that reason it is first necessary to give information of the reality. This information keeps individuals away from the wrong conscious and enables them to perceive class interests and thus the individual can start struggling for changing the world. The author needs to show the individual all the deformities in the society explicitly so that a better world could be established. For this purpose social realist authors present the apparatuses in the text which the system use while trying to change the individual as tools that serve for preserving the order, on the other hand they oppose to the fact that principles such as injustice and inequality, which they use for transforming the conditions in order to continue the presence of the purpose of the order, are presented as a data originating from the natural structure of the society. Preserving something which exists in a place where the change of human being and the order is considered equivalent brings along that realities are not accepted as they are but as they are shown. Sadri Ertem's story which is analysed in this study is a good example for that.

Key Words: Social Realism; Semiotics; Deeper meaning; Change.

BACAYI İNDİR BACAYI KALDIR

Bir toz duman… Çıplak insan ayaklarının ve nalsız hayvan izlerinin sıralandığı yollardan gürüldeye homurdana bir otomobil geçiyor.

Uzaktan besli, dolgun gövdeli köpeklerin sesleri camları gıcırdattı:

— Hovv… hov… hov… bu, sivri bir diş gibi Maden Ocakları Müdürünün etine saplandı. Müdür yüzünü buruşturdu. Kulakları dikildi.

Siz diyeceksiniz ki bir adam köpek sesi duyunca ne olur?

Bu, benim için, sizin için böyledir. Bir şey olmaz. Köy köpeklerinin gürültüsü bizlere nihayet yabancılığımızı hatırlatır. Bu bir yabancıya karşı gösterilen hayretin ilk belirtisi ve yalnızlığın ilk işaretidir. Eğer biraz daha hatıranız varsa, o nihayet size bir korku, bir ürkeklik verecek, bacağınızdan ısırılıyormuş gibi olacaksınız. Ocak Müdürünün kafasına köpeğin sesi bir diş gibi battı ve derhal bir şimşek gibi çaktı, kafasında loş dehlizler aydınlandı. Karanlıkta ara sıra gerinerek uyuyan hatıralar kalktılar, birbirlerini dürttüler ve bir asker safı gibi dizildiler.

Müdür, besli bir köpeğin bağırdığı yerde refahın derecesini anlayabilecek kadar tecrübeliydi, zeki idi, kısaca tam bu işin adamı idi. Hasta, yoksul köylerin cılız, tüyleri uyuzlaşmış, sesleri kısık köpekleri vardır. Zengin ve kibar köylerin muhafızları da mağrur, alınları yukarda ve heybetlidir. Sesleri dağdan dağa bir kasırga gibi hükmeder.

Müdür bunları düşündü ve:

— İşçilerin gündeliği umduğum gibi az olmayacak?... diye sesin ilham ettiği sonuca vardı.

Otomobil, yabancıyı az zaman sonra gözün alabildiği kadar uzanan yemyeşil bir ot denizine çıkardı. Bu denizin ortasında renk renk kor bir koyu, yakıcı gelincikler, su üstünde yüzer gibi bu sonsuz denizde çalkalanıyordu.

Derenin öbür tarafında sararmış olgun tarlalar kocaman bir yumruğa benzeyen başaklarını dizleri üstünde dinlendiriyordu. Her şeyi gürbüzdü, otlar gürbüzdü. Biraz ötedeki ağaçlar gürbüzdü, yapraklar gürbüzdü, yıkık duvarlardan taşan dallar, olgunlaşan meyvelerini tozlu yollara salıvermişti.

Buğulu erikler, güneşin altında kıpkızıl alevden bir yuvarlak gibi yanan narlar, kâh kütüklerinden, kâh bir çardağın üstünden dalgın dalgın vücutlarını salıveren iri taneli üzümler, sonra beyaz, tertemiz kiremitli evler, temiz elbiseli çocuklar onun tahmininde aldanmadığını gösterdi.

"Gümüşlükurşun" Maden Ocakları Müdürü bu güzel, bu şirin ve zengin ovaya denebilir ki ilk bakışında hayran oldu.

***

Müdür, köylülerden öyle tatlı yüz, öyle candan bir dostluk gördü ki, her gün ziyafetten ziyafete gitti. Her ziyafet onda yeni bir âlem keşfetmiş gibi his bırakıyordu.

Güzel ve bereketli ovanın mahsulü onu gayet kolaylıkla kendisine ısındırdı. Bir hafta sonra da köy zenginlerine ziyafet veriyor, Ermeni tercümanı vasıtasıyla hergün bir şeyler öğreniyordu.

Bir gün, ihtiyar Muhtar Ömer Ağa, kıvrık sakalını sıvazlayarak, buraların şöhretinden şöyle bahsetti:

— Hey Çelebi… Lokman Hekim ölüme çareyi burada buldu, kitaba yazdı. Neylemeli ki kitap suya düştü, eridi… Ölüme çare bulamadı ama, Lokmanın kitabının eriyen yaprakları buranın topraklarına karıştı. Onun için buraya ne eksek biter., çıplak ayakla basan hemen insan çıkar… bire elli buğday buradan gayri nerede var?

Müdür zembereklenmiş gibi yerinden sıçradı, sordu:

— Bire elli miş?

— Ya ne zannetin Çelebi!..

Müdür, bundan sonra arazi sahiplerini teker teker davet etti. Tercümanını yanına alıp şöyle bir ağaların oturma odaklarına gitti. Hemen hepsine şöyle söylüyordu:

— Ben bu Lokman Köyü'nü çok beğendim. Belki de çoluğumu, çocuğumu alıp burada yerleşmek de mümkün olur. Hele sizden çok memnunum, nerede Avrupa'nın o dalavereci insanları… Ben burada kendimi emniyet içinde görüyorum… bana biraz tarla satmaz mısınız?..

— Satarız… Ama, dönümü elli liradan aşağı idare etmez… Başka türlü veremeyiz.

*****

Müdür, "Gümüşlükurşun" Maden Ocakları İşletme Müdürüne rast geldi. Dert yandı:

— Bilsen şurada bir çiftlik sahibi olmak hem maden için kârlı olacak, hem de bizim için… Seninle de ortak olurduk… bir çaresini bulsak da biraz toprak alabilsek.. Çok para istiyorlar… böyle satın almanın imkânı yok…

İşletme Müdürü:

— Fazla düşünceye lüzum yok… Kolay iş…

— Nasıl… Nasıl?..

İşletme Müdürü gülümsedi:

— Çok kolay… Bacayı şöyle biraz indirdin mi, iş bitti demektir. O zaman dönümünü on kuruşa pahalı deriz. "Kezzap", "Zaç yağı"(Demir sulfat) nelere kadir değildir.

— Vallahi sen dahisin. Fakat bacanın kısaltılması için bir sebep?...

— Düşündüğün şeye bak… Onu Haçik'e bırak… o, köylülerin ağzından girip, burnundan çıkmayı mükemmel becerir.

— Sahi yapar mı dersin?

— İşten bile değil!..

*****

Haçik, köylüler arasında itibarlı adamdı. Onun için herkes "dinince dinlensin" derdi.

Haçik, kat kat kırışık ensesi, yağlı yakası, düşük kıranta bıyıkları, gür ve yozuna büyüyen sazlar gibi çarpık çurpuk kaşları ile bir acayip mahlûktu. Hele Bektaşi nüktelerine ve nefeslerine bir Bektaşi babası gibi vakıftı.

Köy kahvesinde ağaların meclisine girdi. Kâhya tütün kesesini uzattı:

— Haçik Ağa, çek bakalım… diye iltifat etti.

Onun bugün sinsi bir hâli vardı. Heyecanla bir tehlikeyi haber vermek ister gibi söze karıştı:

— Bir Mevlânın kullarıyız. Yollarımız ayrı olsa da… Kudüs'le Mekke bizi ayırmaz…

— Öyle öyle… Haçik Ağa…

Sesler:

— Yaman adamdır vesselam...

İhtiyar bir köylünün Haçik Ağa'nın sözlerinden gözleri dolu dolu oldu. Yanındakine yavaşça:

— Bu adam gizli din kullanıyor diyorlar, dedi. Biri atıldı:

— Yalansa doğru olsun!..

Haçik, anlattı:

— Söz aramızda… Görüyorsunuz ya… yatırın başı ucundaki şu selviyi… bir de öteye bakın koskocaman baca!.. Şimdiye kadar zatı şerifin selvisinden daha yüksek bir şey var mıydı?

Bütün köylüler:

— Yoktu…

— Şimdi?..

— Şimdi var…

— Baca…

— Baca… Baca evet… Evet.

— Acırım size… Vallahi iki gündür gözüme uyku girmez oldu. Zatı şerifler çok kızgın şeylerdir. Hep birden seslendiler:

— Doğru… Kabahatimiz var… Fakat ne yapalım el adamı dinler mi hiç?..

— Dinletmeli!..

İnceli kalınlı, genç ihtiyar sesler:

— Doğru, doğru!.. Fakat Frenk'tir anlamaz ki…

— Ben giderim… Köylüler bacanın yarıya kadar indirilmesini istiyorlar, derim anlatırım… O da Müslümanların dinine hürmet eder… Müslüman dostudur. Piyer Loti adında bir Türk dostu vardı. Hani canım gazeteler hep resmini yaparlardı. İşte bizim müdür onun yeğenidir, yarı Müslüman sayılır. Amcasının evinde Allah hakkı için söylüyorum, iki elim yanıma gelecek, cami vardı. Kâhya okur yazar adamdı, başını salladı:

— Bilirim, dedi, gazetede ben de okudum. Allah din kısmet etsin…

— Amin!

— Amin!

Köylüler gözlerini ümitle açtılar, yalvarır gibi söylediler:

— Haçik Ağa, şunu bir yaptırsan yok mu?

— Yapıldı bilin… İnsanlar birbirleriyle dost olmalı. Bir Allah'ın kuluyuz. İyilikler yanımızda kalır…

*****

Baca yarıya kadar indi. Köy derin bir nefes aldı. Bir felaketten kurtulmuş gibi sevindi. Direktör ve İşletme Müdürü, Haçik Ağa'ya bir şişe mastika hediye ettiler. Köylüler ona bol bol ziyafet çektiler…

Baca kısaldı…

Baca, boğucu gaz atan bir top namlusu oldu. Durmadan dinlenmeden bombardıman etti, hangi bombardıman bu kadar kanlı, bu kadar uzun sürdü?

Yirmi dört saatte bir defa bile sönmeyen ocak, bir taraftan kükürt savuran, bir taraftan zaçyağı yağmuru serpen bir zehir denizi oldu. Eczanelerde, kimyahanelerde saklanan zehirler burada bir dere gibi aktı. Bir yağmur gibi her yeri bastı. Rüzgâr bu ağır gazları bir kurşun gibi toprağa yaydı. Mermer üzerine dökülen kezzap onu nasıl paramparça eder, didilmiş nir pamuk yığını hâline koyarsa, topraklar da öylece harap oldu.

Toprak güzel rengini kaybetti. Soluk, ölüm duygusunu veren bir hal aldı.

Yeşillikler bir anda sarardı, ertesi sene gürbüz ağaçlar kupkuru bir iskelet hâline geldi. Bahar bir hazan gibi girdi ve kimse baharın geldiğini anlayamadı. İri boylu otlar cüceleşti, cılızlaştı. Nihayet kayboldu.

O nazlı, güzel çiçek denizi kurudu, şimdi ortada sonsuz bir çöl var. Sanki dünyanın vahşi sürüleri ayaklarıyla, dişleriyle, tırnaklarıyla burayı eştiler. Eski zamanların karınlarına bir mahallenin evleri sığan hayvanlar susuzluklarını burada dindirdiler.

Artık buradaki rüzgârlar Samdan başka bir şey değildi. Ovada ancak ölüm ekildi ve sefalet biçildi, şen sesli, dolgun vücutlu, gözleri parlak, sevimli zeki hayvanlar, yavaş yavaş ahmaklaştı. Öküzler zayıf, nesli tükenen bir akrep haline geldi. Atlar kişnemeyi, koşmayı unuttular. Sarsak başlı, düşünceli bir acayip mahluk haline girdiler, sanki bir kaplumbağa… İki sene sonra uzaktan ses, müdürün kulağının memesini bir diş gibi kapan köpeğin tüyleri döküldü. Karnı sırtına yapıştı. Artık bağıramıyor, güç halle ağzını açarak havlamanın taklidini becerebiliyordu.

Bir hayalet gibi yavaş yavaş sürüklenen hayvanlar da kimi ahırlarından çıkmaya takat bulamadı, kimi düştü öldü, kimi yatalak hasta oldu.

Bahar hayvanlar için bir haradır. Bütün tabiat, sinirleri damarlara ve bütün canlıların uzviyetine coşkun bir hayat neşesi verir. Halbuki bu bahar, ne güzel bir kuzu yavrusu göründü, ne sevimli bir eşek, ne bir buzağı, ne bir tay sesi duyuldu.

İnsanlar da soldular. Sert kemiklerin üstünü, buruşuk bir deri kefenledi. Dudakları kurumuş yosunlara benzedi. Yeşilimsi beyaz ölü rengi fersiz gözlerin etrafını kapladı.

Kır yollarında cıvıldaşan insanlar bir hayal oldu. Artık köy halkı değneklere dayanarak, öksüre öksüre ve iki adımda durup dinlene dinlene dolaşabiliyordu. Tümünün ciğerlerini kurşun tozu kapladı. Atların üstüne elini dokundurmadan hoplayan eski süvari çavuşu şimdi yerinden kalkmak için koltuk değneğinin ve birkaç adamın yardımını bekliyor.

Günler öyle geçti, her geçen gün sanki köylülerin damarlarını açtı, kanlarını boşalttı, boşalttı….

Bacanın etrafında köyler için artık düğün, balıkların konuşması, öküzlerin yumurtlaması gibi acaiplikler arasına girdi. Bir mucize olarak doğan çocuklar da yaşamadı.

*****

Köylüler son bir yardım diye Maden Ocaklarının Müdürüne koştular:

— Çelebi bize ne verirsen ver de artık tarlaları satalım…

— Ağa iyi ama ne yapalım, Allah bir afettir verdi.

— Hani vaktiyle istemişsiniz de onun için söylüyoruz.

— İşe yaramaz ya… Ne istersin?..

— Ne olacak canım…

— Ben burayı mal olsun diye değil, size bir yardım olsun diye alacağım. Dönümü yarım lirada…

— Eh ne yapalım?... Peki olsun…

Maden Ocakları Müdürü bütün köylünün arazisini satın aldı. Köylüler heybelerini sırtlarına vurarak, tozlu yollardan uzaklaştılar. Fakat her adımda, her izde bir hatıra buldular. Ayakları yürümedi, köylerini ana ana gittiler. Kimi öldü, kimi dere kenarlarında, kimi ağaç altlarında yurda hasretin acılığını duydu. Döndü. O, zehirli havayı doya doya teneffüs etmek

için geri geldi. Bu zehirli hava, sanki onları yaşatacak, sanki onlara derman olacaktı.

Bir çokları yamaçtan köylerine baka baka, gülümseyerek bir taş parçası üstünde can verdi, sağ kalanlar ellerindeki para ile ne yapabilirdi. Döndüler, dolaştılar, nihayet maden ocaklarına amele oldular. Bu da bir teselli idi, hem kazanacaklar, hem de köylerinden ayrılmayacaklardı.

*****

Ocak insan eriten bir makine gibi çalıştı. Maden ocaklarının yanında taşları olmayan adsızların sonsuz mezarlığı uzadı gitti.

*****

Baca hâlâ yarım. Çünkü daha sekiz on adam var ki topraklarını satmadılar. Birikmiş servetlerini yiyip her şeyi olduğu gibi muhafaza ediyorlar.

Onlardan biri kötürüm, biri pehlivan, ötekiler delikanlılardı.

Nihayet mal sahiplerinin de ambarları boşaldı, kuyularında suları çekildi, hayvanları öldü. Tatlı yenip tatlı konuşulan evler şimdi bir sinek vızıltısı, bir hastanenin iniltili koridoruna ne kadar benziyordu. Sonunda açlık, sıcak iklimlerin ormanları arasında eşinen kaplanlar gibi öteyi beriyi sarstı. Onlar da topraklarını satmak istediler. Fakat kimse para vermedi.

Bir gün yedi köylüyü maden ocağı yolunda yan yana devrilmiş buldular. Bir delikanlının göğsünden şu dilekçe çıktı:

Gümüşlü Kurşun Ocağı Müdüriyetine,

Efendim,

Boğazı tokluğuna maden ocağına kaydedilmemizi rica istirham eyleriz.

*****

Artık üç köyde satılmadık toprak kalmadı. Yirmi, otuz bin dönüm araziye hudut çekildi. Yeni arıklar açıldı, toprak gübrelendi ve fabrika bacası tekrar yükseldi, hem o kadar ki, eski selvi onun yanında bir fidan gibi kaldı.

*****

Üç köyün Yemen'de esarette bulunup köye dönen askerleri şaşırdılar. Çişftlik kâhyası onları:

— Köy arıyoruz diye çiftlikte hırsızlık edeceksiniz. Burada köy, möy yok haydi… geldiğiniz yere… sizi açıkgözler sizi… Defolun, yoksa jandarmaya haber veririm, diye başından savdı.